กลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามของบุคคลในวงการบันเทิงไทย จากรายการสามแซบ

Face-Saving Strategies in Answering Questions of Thai Celebrities from 3 Zaap's Television Program

สุมาลี พลขุนทรัพย์[1]/ Sumalee Phonkhunsap[1]

[1]Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Rajabhat Maha Sarakham University
Maha Sarakham 44000, Thailand

Email: kookkik_kb@hotmail.com

Abstract

The research aimed to investigate the “3 Zaap” which was the television program broadcasted on channel 3 every Sunday. The data was collected from 52 episodes of “3Zaap” television program that were broadcasted from July 2017 to July 2018. The study result showed that there were 11 Face-Saving Strategies in Answering Questions of Thai Celebrities from 3 Zaap” television programas follows: denying the assumptions, accepting the assumptions, answering vaguely, hedging, refusing to give answer, laugh, pleasantry, questioning the interview by means of rhetorical questions, avoid the answering, referring to other and self-abasement. This study revealed that image was the most important to Thai celebrities. They use dapolite language to answer questions to avoid a face-threatening act to themselves or others because their expression affected the popularity of people.

Keywords: Face-Saving Strategies, Interview, Variety Program

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามจากรายการสามแซบ ซึ่งออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ทุกวันอาทิตย์ เวลา 13.15 น. ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2560 - เดือนกรกฎาคม 2561 รวมที่ออกอากาศทั้งหมด จำนวน 52 เทป ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้กลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามของบุคคลในวงการบันเทิงไทยจากรายการสามแซบจำนวน 11 กลวิธี ได้แก่ 1. การปฏิเสธสมมติฐาน 2. การยอมรับสมมติฐาน 3. การพูดคลุมเครือ 4. การกลบเกลื่อน 5. การไม่ตอบคำถาม 6. การหัวเราะ 7. การพูดตลก 8. การถามคำถามกลับ 9. การเลี่ยงตอบคำถาม 10. การกล่าวอ้างถึงบุคคลอื่น11.การถ่อมตนเอง การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่บุคคลในวงการบันเทิงไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญจึงมีการใช้กลวิธีภาษาสุภาพในการตอบคำถามเพื่อไม่ให้ถ้อยคำที่เลือกใช้คุกคามหน้า ของตนเองหรือของผู้อื่นซึ่งมีผลต่อความนิยมของประชาชน

คำสำคัญ : กลวิธีการรักษาหน้า, การตอบคำถาม, รายการปกิณกะบันเทิง

บทนำ

รายการสามแซบผลิตโดย บริษัท โพลีพลัส เอ็นเตอร์เทนเม้นท์ จำกัด ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 13.15 น. ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3ออกอากาศครั้งแรกเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2557 ดำเนินรายการโดย อารยา เอ ฮาร์เก็ต,พัชรศรี เบญจมาศ และอรนภา กฤษฎีรายการสามแซบเป็นรายการปกิณกะบันเทิงประเภทสัมภาษณ์รายการหนึ่งที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมรายการจำนวนมาก โดยมียอดการชมย้อนหลังทางเว็บไซต์ https://www.youtube.com จำนวน 100,000 ครั้ง ขึ้นไปทุกเทปที่ออกอากาศ การสัมภาษณ์แขกรับเชิญมีการใช้คำถามที่เรียกความสนใจจากผู้ชมให้ติดตามรายการ โดยเฉพาะเรื่องส่วนตัวของศิลปินดาราที่อยู่ในกระแสหรือกำลังได้รับความนิยมจากประชาชนในขณะนั้น

การสัมภาษณ์เป็นการสนทนาโต้ตอบกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการหาข้อมูล ให้ข้อมูล ทำความรู้จักซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่บุคคล อย่างไรก็ตามการสัมภาษณ์เป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีเงื่อนไขซึ่งสิ่งที่เอื้ออำนวยในการสัมภาษณ์ประสบผลสำเร็จคือสัมพันธภาพระหว่างผู้สัมภาษณ์และ

ผู้ให้สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ทางสื่อมวลชนเป็นการนำเสนอข้อมูลให้ประชาชนรับทราบผ่านช่องทางที่หลากหลาย ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่ออินเทอร์เน็ต การสัมภาษณ์ทางวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทหนึ่งที่เผยแพร่สู่สาธารณชนจำนวนมาก Witthayarat (2002) กล่าวถึงการสัมภาษณ์ว่าเป็นหัวใจในการสื่อข่าวของสื่อมวลชนทุกแขนง การสัมภาษณ์เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะวิธีการสัมภาษณ์ที่ดีและได้ผลนั้น มิใช่เป็นเพียงการป้อนคำถามและจำคำตอบเท่านั้น ผู้สัมภาษณ์ต้องรู้จักใช้จิตวิทยาสังคมในการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จาการสัมภาษณ์และจะถูกถ่ายทอดไปยังผู้ชม ผู้อ่าน ข้อมูลจึงไม่ควรถูกบิดเบือนจากทั้งสองฝ่าย

ความมีชื่อเสียงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างให้เกิดคุณค่าความน่าสนใจของข่าว การสัมภาษณ์ของกลุ่มคนเหล่านี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้ชมจำนวนมากเลือกที่จะติดตามชมรายการที่มีดารามาสัมภาษณ์ซึ่งเป็นช่องทางที่จะทำให้ทราบข้อมูลด้านความรู้สึก ทัศนคติ มุมมอง ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้อ่านใคร่รู้ ทั้งนี้ดารา นักร้อง นักแสดง เป็นผู้มีชื่อเสียงและมักถูกสื่อมวลชนตั้งคำถามในประเด็นที่ประชาชนสนใจเพื่อนำไปสู่การติดตามรับชมผ่านสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย และการที่มีผู้ชมจำนวนมากก็มีผลเกี่ยวเนื่องกับความเติบโตของธุรกิจโดยกลุ่มคนในวงการบันเทิงถือเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นอย่างมากและได้รับความนิยมเป็นอันดับต้น ๆ Thanchit (2009 : 40) กล่าวว่า ดารานักแสดงนั้นถูกจัดเป็นบุคคลสาธารณะ เพราะมีบทบาทที่มีความสัมพันธ์กับสาธารณชน ทั้งในด้านหน้าที่และเรื่องของผลประโยชน์ในอาชีพการงาน และบุคคลเหล่านี้ยังอยู่ในสายตาของสังคม ผู้ที่มีความต้องการจะรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของดารานักแสดง และการตกเป็นข่าวของดารานักแสดงนั้นก็สามารถส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทั้งในตัวดารานักแสดงผู้นั้นเองและผลที่เกิดกับสังคมดังนั้นวงการสื่อสารมวลชนจึงนำเสนอความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา

งานศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการรักษาหน้ามีหลายเรื่องซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษากลวิธีการทางภาษาที่ดารานักแสดงใช้ในการสัมภาษณ์ในรายการสามแซบ เช่น Ongwutthiwat (2010) ศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบคำถามของดารานักแสดงไทยในบริบทการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน โดยมีคำถามการวิจัยว่าดารานักแสดงไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาใดบ้างในการตอบคำถามเมื่อให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบคำถามเหล่านั้นมีวัตถุประสงค์อย่างไรในการสื่อสาร ผลการศึกษาพบว่ากลวิธีที่ดารานักแสดงไทยเลือกใช้ในการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนมีทั้งหมด 17 กลวิธี โดย

เลือกใช้กลวิธีทางภาษานั้นเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1. กลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อรักษาหน้าของตนเอง 2. กลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อโน้มน้าวให้ผู้ฟังเชื่อหรือคล้อยตาม 3. กลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อนำเสนอตนเอง 4. กลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อทำให้ผู้ฟังเห็นภาพอย่างเป็นรูปธรรม 5. กลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อทำให้ผู้ฟังเข้าใจสารได้ทันที 6. กลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อลดความตึงเครียดในการให้สัมภาษณ์ ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หน้าหรือภาพลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่ออาชีพดารานักแสดง

Sinarawat (2011) วิจัยเรื่อง ลักษณะภาษาของนักร้องนักแสดงไทยในสื่อโทรทัศน์และทัศนคติต่อภาษาที่ใช้ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะภาษาของกลุ่มตัวอย่างนักร้องนักแสดงในสื่อโทรทัศน์ 2. เพื่อศึกษาทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อลักษณะการใช้ภาษาของนักร้องนักแสดง 3. เพื่อศึกษาว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ และระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีผลต่อการประเมินลักษณะการใช้ภาษาของนักร้องนักแสดงหรือไม่ ผลการศึกษาด้านลักษณะภาษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างนักร้องนักแสดงใช้ถ้อยคำแสดงการพูดอ้อมค้อมมากที่สุดเมื่อเทียบกับลักษณะภาษาประเภทอื่น โดยใช้เพื่อพูดในเชิงประมาณกะเกณฑ์มากที่สุด ส่วนการใช้คำภาษาต่างประเทศซึ่งได้แก่ คำภาษาอังกฤษ พบว่าส่วนใหญ่เป็นคำประเภททับศัพท์และเป็นคำศัพท์ทั่วไป ในการใช้สแลง พบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้สแลงไม่แท้มากกว่าสแลงแท้ และกลุ่มตัวอย่างใช้คำอุทานเพื่อแสดงความประหลาดใจมากที่สุด งานวิจัยดังกล่าวนอกจากจะนำเสนอลักษณะภาษาของนักร้องนักแสดงไทยในสื่อโทรทัศน์และทัศนคติต่อภาษาที่ใช้ แล้วยังศึกษาทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อลักษณะการใช้ภาษาของนักร้องนักแสดง รวมถึงศึกษาว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ และระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีผลต่อการประเมินลักษณะการใช้ภาษาของนักร้องนักแสดงหรือไม่ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์มากขึ้น

Ngamyingyuat (2014) ศึกษากลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามจากรายการวู้ดดี้เกิดมาคุย ผลการศึกษาพบกลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำตอบ 15 กลวิธี ได้แก่ 1. กลวิธีการปฏิเสธสมมติฐาน 2. กลวิธีการยอมรับสมมติฐาน 3. กลวิธีการพูดคลุมเครือ 4. กลวิธีการกลบเกลื่อน 5. กลวิธีการถามคำถามกลับ 6. กลวิธีการเลี่ยงตอบคำถาม 7. กลวิธีการกล่าวอ้างถึงบุคคลอื่น 8. กลวิธีการไม่ตอบคำถาม 9. กลวิธีการหัวเราะ 10. กลวิธีการถ่อมตนเอง 11. กลวิธีการพูดตลก 12. กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ 13. กลวิธีการต่อว่ากลับ 14. กลวิธีการตอบรับคำชม 15. กลวิธีการประชดประชันงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง

กลวิธีการรักษาหน้าในการตอบคำถามจากรายการโทรทัศน์หลากหลายกลวิธีซึ่งแสดงถึงความสำคัญของการรักษาภาพลักษณ์ของผู้มีชื่อเสียง

บริบทการให้สัมภาษณ์ดารานักแสดงนักร้องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ภาษาในการตอบคำถามอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้คำตอบกระทบหรือส่งผลต่อภาพลักษณ์ซึ่งมีผลต่อความนิยมของประชาชน รายการสามแซบเป็นรายการสัมภาษณ์ของดารา นักร้อง นักแสดง ซึ่งกำลังมีผลงานละครหรือผลงานเพลงในช่วงเวลานั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักแสดงสังกัดสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 การสัมภาษณ์จึงเน้นการเผยแพร่เรื่องราวความเคลื่อนไหวในวงการบันเทิง โดยเลือกตัวแทนดาราหรือนักร้องที่อยู่ในกระแสหรือเป็นที่นิยมเป็นผู้ให้สัมภาษณ์

การตอบคำถามของดารานักแสดงผ่านรายการโทรทัศน์สามแซบเป็นการนำเสนอตนเองของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเปิดเผยข้อมูลหลากหลายด้านทั้งด้านที่ดีและด้านที่ไม่ดีผ่านหน้าจอโทรทัศน์ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลวิธีการตอบคำถามเพื่อรักษาหน้าของดาราจากรายการสามแซบ ซึ่งมีผลต่อความชื่นชอบของผู้ชมรายการ เนื่องจากการสัมภาษณ์ทำให้เห็นถึงทัศนคติ การแสดงออกของดาราซึ่งเป็นที่สนใจของประชาชน ตลอดจนสามารถทำให้เกิดกระแสด้านบวกหรือด้านลบต่อตัวผู้ให้สัมภาษณ์ การวิจัยดังกล่าวทำให้ทราบกลวิธีการตอบคำถามเพื่อรักษาหน้าของบุคคลในวงการบันเทิงไทยจากรายการสามแซบ และยังเป็นแนวทางในการวิจัยกลวิธีการตอบคำถามของดารา หรือผู้มีชื่อเสียงในสื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการตอบคำถามเพื่อรักษาหน้าในรายการสามแซบ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะการสัมภาษณ์แขกรับเชิญในรายการสามแซบ ซึ่งออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ทุกวันอาทิตย์ เวลา 13.15 น. ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2560 - เดือนกรกฎาคม 2561 รวมที่ออกอากาศทั้งหมด 52 เทป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กลวิธีการรักษาหน้าหมายถึง กลวิธีการใช้ภาษาสุภาพในการสื่อสารหรือการตอบคำถามของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของตนเอง

2. บุคคลในวงการบันเทิงไทยหมายถึง ดารา นักร้อง นักแสดงในวงการบันเทิงประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดเรื่องความสุภาพและการรักษาหน้า

Watcharasuwan (2004 : 15) กล่าวถึงความสุภาพว่าเป็นการใช้ภาษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่นไม่มีอุปสรรค สอดคล้องกับบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1978) กล่าวว่า ความสุภาพมิใช่การมีวาจาไพเราะใช้เท่านั้น แต่เป็นการเลือกใช้ภาษาสุภาพโดยมีเจตนาในการรักษาหน้าของคู่สนทนาเป็นสำคัญซึ่งกอฟฟ์แมน (Goffman, 1967) นิยามคำว่า “หน้า” (face) หมายถึง ภาพลักษณ์ที่ทุกคนในสังคมต้องการเป็นความต้องการพื้นฐานของสมาชิกในสังคม แต่ละคนมีหน้าที่จะต้องรักษาไว้และไม่ต้องการให้ใครมาละเมิด Lim (1994) กล่าวถึงลักษณะของหน้าไว้ 3 ประการคือ 1. หน้าเป็นเรื่องสาธารณะ หมายถึง สิ่งที่เราคิดว่าเราเป็นอาจไม่ใช่สิ่งที่คนอื่นมอง 2. หน้าคือการให้เกียรติ บางครั้งผู้พูดก็ไม่มีความจำเป็นต้องพูดอย่างตรงไปตรงมา 3. หน้าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเชิงบวกทางสังคมคือ แต่ละสังคมให้ความหมายหรือบรรทัดฐานการยอมรับที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับการตกลงและสภาพแวดล้อมของสังคมนั้น ๆ อย่างไรก็ตามการสื่อสารแต่ละครั้งนั้นคู่สนทนาอาจจะเกิดการกระทำให้เกิดการเสียหน้า จึงต้องมีวิธีการลดการคุกคามหน้าโดยผู้ใช้ภาษาต้องพิจารณาความเหมาะสมของสถานการณ์เป็นหลัก (Brown & Levinson, 1978cited in Hong Lada Rom & Chok Su Wanit, 2008 : 121) เสนอปัจจัย 3 ข้อที่คิดว่ามีความสำคัญต่อความรุนแรงของสถานการณ์ ได้แก่ 1. ลักษณะของการกระทำว่ามีความรุนแรงหรือไม่ในวัฒนธรรมนั้น ๆ 2. อำนาจของผู้ฟังที่มีต่อผู้พูด ซึ่งเกี่ยวกับสถานภาพของสังคมของผู้พูดและผู้ฟัง 3. ระยะห่างระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง เช่น ความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างผู้พูดและผู้ฟังซึ่งมีส่วนกำหนดการเลือกใช้กลวิธีเมื่อผู้ใช้ภาษาต้องทำวัจนกรรมที่มีการคุกคามหน้า

Brown & Levinson (1978) แบ่งหน้าออกเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย 1. หน้าด้านบวก (positive face) หมายถึง ความต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคมหรือความต้องการให้สังคมยอมรับความคิด การตัดสินใจ การกระทำของตน ตลอดจนความต้องการที่จะได้รับความชื่นชมในฐานะสมาชิกที่ดีในสังคม และไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาวิพากษ์วิจารณ์ ได้แก่ การชม การแสดงความยินดี เป็นการทำให้ผู้ฟังรู้สึกดีและได้รับการยอมรับจากคู่สนทนา 2. หน้าด้านลบ (negative face) หมายถึง ความต้องการความเป็นส่วนตัวที่จะมีอิสระในการกระทำ รวมทั้งไม่ต้องการให้ใครมาก้าวก่าย บังคับหรือขัดขวางการกระทำ ได้แก่ การใช้สรรพนามอย่างเป็นทางการเพื่อแสดงการยกย่องหรือให้เกียรติ

Brown & Levinson (1978) กล่าวถึงประเภทของการกระทำที่คุกคามหน้าของผู้ฟังไว้ ดังนี้

1. การกระทำที่คุกคามหน้าด้านลบของผู้ฟัง

1.1 การกระทำที่แสดงความคาดหวังหรือกำหนดการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต ได้แก่ การสั่ง การขอร้อง การแนะนำ การให้คำปรึกษา การเตือน การข่มขู่ การท้าทาย

1.2 การกระทำที่ผู้พูดคิดว่าจะเป็นผลดีแก่ผู้ฟัง แต่ในการกระทำนั้นทำให้ผู้ฟังต้องยอมรับหรือปฏิเสธและอาจก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นหนี้บุญคุณจะต้องทำอะไรทดแทน ได้แก่ การสัญญา

1.3 การกระทำที่แสดงว่าผู้พูดมีความต้องการบางสิ่งอย่างบางที่เป็นคุณสมบัติที่น่าชื่นชมของผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังอาจต้องกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อปกป้องสิ่งนั้นหรือคุณสมบัตินั้น ได้แก่ การชม การแสดงความอิจฉา การใช้คำพูดแสดงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้ฟัง

2. การกระทำที่คุกคามหน้าด้านบวกของผู้ฟัง

2.1 การกระทำที่แสดงว่าผู้พูดมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ฟัง หรือไม่ชื่นชมในคุณสมบัติที่ผู้ฟังมี ได้แก่ การแสดงความไม่เห็นด้วย การติเตียน การแสดงความดูถูกหรือเย้ยหยัน การตำหนิ ดุว่า การกล่าวหา การดูถูก และการท้าทาย

2.2 การกระทำที่แสดงว่าผู้พูดไม่เห็นความสำคัญหรือไม่สนใจสิ่งที่ผู้ฟังมี และอาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกไม่ดี รู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่นับถือชื่นชม ได้แก่ การแสดงความไม่เคารพ การพูดเรื่องที่ไม่เหมาะสม การบอกข่าวร้ายของผู้ฟัง หรือการบอกข่าวดีของผู้พูด

ซึ่งเป็นการอวดอ้าง การพูดถึงหัวข้อที่ก่อให้เกิดการถกเถียง การไม่ให้ความร่วมมือการใช้คำเรียกขานในการพบกันครั้งแรก

แนวคิดเรื่องความสุภาพมีความสัมพันธ์กับเรื่องหน้า Leech (1983) เสนอหลักความสุภาพไว้ว่า กล่าวถ้อยคำที่คิดว่าไม่สุภาพให้น้อยที่สุด และกล่าวถ้อยคำที่คิดว่าสุภาพให้มากที่สุด ซึ่ง Leech (1983) แบ่งหลักเกณฑ์ความสุภาพไว้ 6 ข้อ ดังนี้ 1. อำนาจ เมื่อต้องการกล่าวถ้อยคำใด ๆ ควรคำนึงถึงสถานภาพของคู่สนทนาว่ามีสถานภาพสูงหรือว่าต่ำกว่า 2. ระยะห่างทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา ระดับภาษาที่ใช้มีความแตกต่างกันตามความสนิทสนม 3. ขนาดของการรบกวน หมายถึง จำเป็นต้องใช้ความสุภาพอย่างมาก ถ้าความต้องการของเรานั้นทำให้ผู้ที่ช่วยเหลือต้องมีภาระหนักหรือยุ่งยาก 4. สิทธิและพันธกรณี หมายถึง มีความจำเป็นอย่างมากถ้าเราต้องการขอความช่วยเหลือในเรื่องที่ไม่ใช่ภาระหรือหน้าที่ของผู้นั้น

การสนทนาในชีวิตประจำวัน สถานการณ์บางอย่างอาจจำเป็นจะต้องใช้ถ้อยคำที่สร้างให้เกิดความไม่พอใจแก่คู่สนทนา Brown & Levinson (1978) กล่าวถึงกลวิธีการใช้ภาษาสุภาพเพื่อรักษาหน้าไว้ ดังนี้

1. การพูดตรง (bald on record) การพูดให้สั้น กระชับและแสดงวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนตรงไปตรงมา ไม่ได้สื่อความหมายโดยนัย

2. การใช้ความสุภาพเชิงบวก (positive politeness) การสื่อสารที่คำนึงถึงหน้าเชิงบวก เป็นการใช้ภาษาที่ต้องการยอมรับจากสมาชิกในสังคม ได้แก่ การใช้คำลงท้าย การเรียกชื่อเล่น

นอกจากนี้ความสุภาพเชิงบวกยังแสดงถึงความเอาใจใส่ผู้ฟังในขณะพูดอีกด้วย เช่น การชื่นชมเกินจริง การใช้ภาษาถิ่นเพื่อแสดงความเป็นพวกพ้อง เป็นต้น

3. การใช้ความสุภาพเชิงลบ (negative politeness) การสื่อสารที่คำนึงถึงหน้าเชิงลบ เป็นการใช้ภาษาในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังเลือก โดยไม่ได้มีการบังคับ และเป็นการแสดงความเคารพผู้ฟังด้วย เช่น การใช้ประโยคคำถามที่ไม่ได้ต้องการข้อมูลจากผู้ฟัง แต่เป็นการขอความช่วยเหลือในรูปแบบที่แสดงถึงความสุภาพ

4. การใช้ภาษาอ้อม (off record) เป็นการใช้ภาษาอย่างไม่ตรงไปตรงมา การสื่อสารแบบนี้ผู้ฟังต้องตีความหมายจากถ้อยคำที่ผู้พูดกล่าว

5. การไม่พูด (don't do the FTA) การสื่อสารแบบนิ่งเงียบ ผู้พูดไม่ได้กล่าวอะไรออกมาเนื่องจากการไม่พูดหรือนิ่งเงียบเป็นการแสดงความสุภาพ หรือการนิ่งเงียบเมื่อถูกตำหนิจากผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่ามากกว่าตอบโต้เพื่อแสดงความสุภาพ

ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่อง ความสุภาพและกลวิธีการรักษาหน้าของ Brown & Levinson (1978) มาวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการตอบคำถามของดารานักแสดงไทยในการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน เนื่องจากดารานักแสดงอาจจำเป็นต้องเลือกใช้กลวิธีความสุภาพในการตอบคำถามเพื่อไม่ให้ถ้อยคำที่เลือกใช้คุกคามหน้า (Face-Threatening Act ; FTA) ของตนเองหรือของผู้อื่นซึ่งมีผลต่อความนิยมของประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ในสื่อมวลชน แนวคิดเรื่องหน้าและความสุภาพของ Brown & Levinson(1978) เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

2. เก็บรวบรวมข้อมูลการตอบคำถามโดยการถอดเสียงและการเขียนสะกดตามภาษาพูดในการผลัดการถาม - ตอบจากการสัมภาษณ์ในรายการสามแซบ ซึ่งออกอากาศสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ทุกวันอาทิตย์ เวลา 13.15 น. ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2560–เดือนกรกฎาคม 2561 รวมที่ออกอากาศทั้งหมด 52 เทป

3. วิเคราะห์กลวิธีการตอบคำถามเพื่อรักษาหน้าของบุคคลในวงการบันเทิงไทยจากรายการสามแซบ

4. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ข้อมูลการสัมภาษณ์จากรายการสามแซบ ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลที่เป็นคำถามและคำตอบที่เป็นการถามแบบคุกคามหน้ากับการตอบเพื่อรักษาหน้าตนเอง ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาหน้า จำนวน 11 กลวิธี ดังนี้

1. การปฏิเสธสมมติฐาน

การที่ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้กลวิธีการแย้งหรือแสดงความไม่เห็นด้วยกับสมมติฐานของคำถามหรือปฏิเสธสมมติฐานนั้น เนื่องจากสมมติฐานของผู้สัมภาษณ์อาจก่อให้เกิดภาพลักษณ์เชิงลบต่อตัวผู้ให้สัมภาษณ์ ตัวอย่างเช่น

คำถาม : ในความแซบนั้น แล้วก็มีความเซ็กซี่ขึ้น เพราะเราเห็นในไอจี อุ๊ยนางไปทะเล เป็นเพราะแบบว่า เรามีความรักรีเปล่า เราถึงได้แซบขึ้นได้ อะไรอย่างนี้

คำตอบ : จริง ๆ ก็ไม่นะคะ คือหนูรู้สึกว่าเราแต่งตามที่เราชอบ แต่ว่าถ้าสมมติออกงานก็อาจจะเซ็กซี่ ตามงานค่ะ ตามงาน ตามลูกค้า ตามคอนเซ็ปต์งานว่าอยากให้แต่งยังไง

(Good, July 1, 2017)

ตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า สมมติฐานจากคำถามของผู้สัมภาษณ์เป็นการคุกคามหน้าด้านลบที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์จึงใช้กลวิธีปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ตนเองแต่งตัวเซ็กซี่ขึ้นเพราะมีความรักว่า ไม่เป็นเป็นความจริงเพราะการแต่งตัวขึ้นอยู่กับความชอบส่วนตัว ความเหมาะสมและการทำงานมากกว่า ทั้งนี้เพื่อปฏิเสธไม่ให้ตนเองเสียภาพลักษณ์นางเอกวัยรุ่นซึ่งต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชน

2. การยอมรับสมมติฐาน

การยอมรับสมมติฐาน หมายถึง การที่ผู้ให้สัมภาษณ์ยอมรับหรือแสดงความเห็นด้วยกับสมมติฐานของคำถามที่ผู้สัมภาษณ์ตั้งขึ้น การยอมรับสมมติฐานบางครั้งอาจทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์เสียหน้า แต่กลวิธีนี้จะช่วยทำให้ผู้สัมภาษณ์หรือผู้ชมรายการเข้าใจถ้อยคำของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทันที ตัวอย่างเช่น

คำถาม : เห็นบอกว่าตอนทำงานแอนเข้มมากเลยเหรอตอนนั้นนะพี่สัมภาษณ์นะณเดชน์กับญาญ่ามา เค้าบอกกลัวแอนมากเลยรู้รีเปล่า เพราะแอนดุ

คำตอบ : ใช่ ตอนเห็นเค้าทำงานอยู่ แอนก็ยืนกอดอกอย่างนี้อ่ะค่ะ แอนเคยเห็นคนแอบถ่ายรูปตัวเอง ถึงได้เห็นว่า ทำไมเราเครียดอย่างนี้ ท่าประจำแอนจะยืนอย่างนี้ (ทำท่ากอดอกประกอบ) เล่นได้มั้ยอ่ะ แล้วคนก็จะกลัว

(Thongprasom, June 10, 2017)

จากตัวอย่างการตอบคำถามของแอน ทองประสม เจ้าหญิงแห่งวงการบันเทิงและผู้จัดละครชื่อดัง แสดงให้เห็นถึงการยอมรับสมมติฐานที่อาจจะทำให้เสียหน้าแต่ผู้ให้สัมภาษณ์เลือกที่จะยอมรับความจริงว่าตนเองเป็นผู้จัดที่มีนิสัยดุ เข้มงวด และเอาจริงเอาจังในการทำงาน จนนักแสดงที่เคยร่วมงานด้วยรู้สึกกลัว การยอมรับสมมติฐานดังกล่าวทำให้ผู้ชมได้เห็นมุมมองที่คนใกล้ตัวมอง และเจ้าตัวไม่ได้ปิดบังแต่อย่างใด

3.การพูดคลุมเครือ

การพูดคลุมเครือเป็นกลวิธีการตอบที่ไม่ได้กล่าวถ้อยคำที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา เป็นการพูดภาพรวมอย่างกว้าง ๆ ไม่เฉพาะเจาะจง ผู้สัมภาษณ์ต้องตีความเองจากคำตอบที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบตัวอย่างเช่น

คำถาม : แบบไหนที่เค้าเทคุณ เค้ารับอะไรในตัวคุณไม่ได้เหรอ มันคืออะไร
คำตอบ : บางทีมันก็ต้องถามเค้าอ่ะเนอะ
คำถาม : เค้าไม่บอกเหตุผลเลยเหรอ ไปโดยไม่บอกกล่าว
คำตอบ : ก็มี มันก็มีบ้าง

(Vatthanaputi, July 8, 2017)

จากการตอบคำถามของพระเอกคนดังเกี่ยวกับเรื่องความรักซึ่งผู้สัมภาษณ์คุกคามหน้าด้านบวกโดยใช้ประโยคคำถามที่ว่า "แบบไหนที่เค้าเทคุณ เค้ารับอะไรในตัวคุณไม่ได้เหรอ มันคืออะไร" คำถามดังกล่าวมีผลต่อภาพลักษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมคบ ๆ เลิก ๆ การถูกผู้หญิงที่คบหาด้วยบอกเลิกบ่อยครั้ง ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่า "บางทีมันก็ต้องถามเค้าอ่ะเนอะ" ซึ่งไม่ได้ตอบตรง ๆ ว่าผู้หญิงที่คบด้วยบอกเลิกเพราะเหตุใด ตอบไม่ชัดเจนและเป็นการทิ้งความสงสัยไว้ให้ผู้ชมรายการตีความเอง เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์เกรงว่าคำตอบจะส่งผลที่ไม่ดีต่อภาพลักษณ์ของตนเอง

4. การกลบเกลื่อน

การกลบเกลื่อนเป็นกลวิธีที่ผู้พูดใช้ภาษาอย่างอ้อมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง ไม่พูดอย่างตรงไปตรงมาเพื่อรักษาความสัมพันธ์และความรู้สึกที่ดีของผู้ร่วมสื่อสาร เพื่อลดความรุนแรงของถ้อยคำหรือประโยคและเป็นการลดความเสี่ยงในการต้องรับผิดชอบต่อถ้อยคำของผู้พูดโดยมีเหตุผลหลักคือความสุภาพ ตัวอย่างเช่น

คำถาม : ปีใหม่ที่ผ่านมาได้ข่าวว่าพี่เค้าก็ไปพบปะคุณแม่อะไรอย่างนี้

คำตอบ : ใช่ กินข้าวกันค่ะ

คำถาม : แม่ชอบมั้ย

คำตอบ : คือคุณแม่เคยเจออยู่แล้วค่ะ คุยกันปกติ ถามเรื่องงาน เรื่องสุขภาพอะไรมากกว่า

(Campaign, April 7, 2017)

จากตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องความรักที่มีข่าวว่ากำลังศึกษาดูใจอยู่กับพระเอกหนุ่มต่างช่อง โดยผู้ให้สัมภาษณ์ถามว่า "แม่ชอบมั้ย" ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ตอบว่าชอบหรือไม่ชอบ แต่กลับเลือกที่จะตอบว่า "คือคุณแม่เคยเจออยู่แล้วค่ะ คุยกันปกติ ถามเรื่องงาน เรื่องสุขภาพอะไรมากกว่า" เป็นการใช้ภาษาอย่างอ้อม ๆ ใช้หลักความสุภาพและพยายามตอบให้เป็นกลางมากที่สุด

5. การไม่ตอบคำถาม

การไม่ตอบคำถามเป็นการปฏิเสธที่จะตอบคำถามของผู้สัมภาษณ์เนื่องจากหากผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามอาจจะส่งผลให้ผู้สัมภาษณ์เสียหน้า รวมไปถึงเกิดผลเสียอื่น ๆ ตามมา ตัวอย่างเช่น

คำถาม : เบลล่ากับพี่เวียร์นี่ยังไง

คำตอบ : ไม่มี ไม่มีในสคริปต์ (ยิ้ม)

(Campaign, April 15, 2017)

ตัวอย่างนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ถูกถามเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว ในสถานการณ์ดังกล่าวผู้ให้สัมภาษณ์มีความรู้สึกเขินที่จะกล่าวถึงความสัมพันธ์กับพระเอกหนุ่มซึ่งเป็นนักแสดงต่างสังกัด จึงไม่ยอมตอบคำถามโดยใช้เลือกที่จะตอบว่า "ไม่มี ไม่มีในสคริปต์" เนื่องจากตนเองเป็นผู้หญิงจึงไม่อยากเปิดเผยเรื่องความรักมากเท่าที่ควรเพราะมีแฟนละครจำนวนมากที่คาดหวังคำตอบ และอาจจะส่งผลต่อความนิยมในตัวนักแสดงสาวที่มีแฟนคลับเชียร์ให้รักกันนอกจอกับพระเอกคู่ขวัญ

6. การหัวเราะ

การหัวเราะเป็นการเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามของผู้ให้สัมภาษณ์ เพราะการตอบคำถามอาจจะส่งผลให้เรื่องที่ตอบเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าของผู้ให้สัมภาษณ์เอง

ตัวอย่างเช่น

คำถาม : คาแรคเตอร์เป็นยังไง ใกล้เคียงกับตัวจริงมั้ย

คำตอบ : ผมก็จริง ๆ เป็นคนนิ่ง ๆ สุขุม ในยุคนั้นก็คือเป็นคนปากร้ายมาก เกลียดแม่การะเกดก็ด่าว่า สาปแช่งอะไรทำนองนี้

คำถาม : ตรงกับตัวจริงมั้ยคะ

คำตอบ : (หัวเราะ)

(Vatthanaputi, Im anothai & Skort, March 11,2017)

จากตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์เลี่ยงไม่ตอบคำถามโดยใช้วิธีการหัวเราะแทนคำตอบ เพราะบางครั้งผู้พูดก็ไม่มีความจำเป็นต้องพูดอย่างตรงไปตรงมา ผู้สัมภาษณ์ถามว่าบทบาทในละครซึ่งเป็นผู้ชายปากร้ายนั้นตรงกับนิสัยของพระเอกคนดังหรือไม่ ซึ่งถือเป็นการคุกคามหน้าด้านลบ อย่างไรก็ตามผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันก็มีส่วนกำหนดการเลือกใช้กลวิธีเมื่อผู้ใช้ภาษาต้องทำวัจนกรรมที่มีการคุกคามหน้า การหัวเราะเป็นกลวิธีหนึ่งที่ดารานิยมใช้ในการตอบคำถามและผู้สัมภาษณ์ก็จะข้ามไปถามคำถามอื่นแทน

7. การพูดเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน

การพูดเพื่อให้เกิดอารมณ์ขันเป็นการใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อทำให้เกิดอารมณ์ขันในการสัมภาษณ์ การพูดตลกเป็นวิธีที่ช่วยลดความตึงเครียดระหว่างการให้สัมภาษณ์ และช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการสัมภาษณ์ ตัวอย่างเช่น

คำถาม : อุปสรรคของกองนี้อีกอย่างหนึ่งก็คือสภาพอากาศ แล้วคุณก็โพกผ้าอยู่อย่างนั้นน่ะเหรอ คุณยังดีนะผมคุณไม่ร่วงไปเลยอ่ะ มันโพกหนักมากไง

คำตอบ : ครับ ผมไปรักษาอยู่ (หัวเราะ)

(Tangsisuk & Temirak, May 12, 2017)

จากตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์เป็นพระเอกของละครเรื่อง หนึ่งด้าวฟ้าเดียวที่กำลังออกอากาศอยู่ขณะนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงถามเกี่ยวกับเบื้องหลังการถ่ายละคร และเครื่องแต่งกายซึ่งนักแสดงหนุ่มรับบทเป็นขันทีในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งต้องโพกผ้าไว้บนศีรษะตลอดทั้งเรื่อง ผู้ให้สัมภาษณ์พูดติดตลกในการตอบคำถามว่า โพกผ้าตลอดจนผมร่วง และตอนนี้ก็ไปรักษาอาการผมร่วงอยู่ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการสัมภาษณ์ให้ไม่ตึงเครียด

จนเกินไป

8. การถามคำถามกลับ

การถามคำถามกลับเป็นการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ตอบคำถามของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ใช้กลวิธีการถามคำถามกลับในแก่นเรื่องเดียวกับที่ผู้สัมภาษณ์ถาม กลวิธีการถามคำถามกลับเป็นการเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามซึ่งอาจจะคุกคามหน้าผู้ให้สัมภาษณ์เอง ตัวอย่างเช่น

คำถาม : เค้าบอกว่าซุ่ม จริงหรือเปล่า

คำตอบ : ซุ่มแปลว่าอะไร แอบอย่างนี้เหรอ

คำถาม : ถ้างั้น ถ้าไม่ซุ่ม ต้องถามใหม่ว่าใช่หรือยัง

คำตอบ : ดูแลตัวเองดีก็จะมีคนเข้ามาขายบ้างอะไรบ้าง ตอนนี้วิเคราะห์ไปก่อนแล้วผลออกมาเมื่อไหร่ค่อยว่ากัน

(Prasong, June 17, 2917)

จากตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ใช้วิธีการถามคำถามกลับเมื่อถูกถามถึงเรื่องราวความรักที่มีข่าวว่ากำลังคบกับชายหนุ่มที่ไม่ได้ออกมาเปิดเผยกับสื่อมวลชนว่าเป็นใคร โดยผู้ให้สัมภาษณ์ใช้ประโยคที่ว่า "ซุ่มแปลว่าอะไร แอบอย่างนี้เหรอ" เป็นการเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามซึ่งอาจจะคุกคามหน้าผู้ให้สัมภาษณ์เอง นอกจากนี้ผู้สัมภาษณ์ยังถามต่ออีกว่า "ถ้าไม่ซุ่ม ต้องถามใหม่ว่าใช่หรือยัง" แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ก็เลี่ยงที่จะตอบ และเลือกใช้คำที่มีความหมายโดยนัยว่า "ดูแลตัวเองดีก็จะมีคนเข้ามาขายบ้างอะไรบ้าง" โดยคำว่า "ขาย" ในบริบทนี้ หมายถึง เข้ามาพูดคุย ทำความรู้จักกัน

9. การเลี่ยงตอบคำถาม

การเลี่ยงตอบคำถามเป็นการพยายามไม่ตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมา หรือพยายามเปลี่ยนประเด็นในการพูดเพื่อหลีกเลี่ยงการสนทนาในเรื่องที่ทำให้ตนเสียหน้า ตัวอย่างเช่น

คำถาม : จะว่ายังไงถ้าแฟนคลับเชียร์ให้เป็นคู่จิ้น

คำตอบ : ก็คิดว่าเป็นแค่เชียร์ค่ะ แต่ว่าที่สำคัญมารีญาจะโฟกัสเรื่องงาน

(Phunloetlap, December 24, 2016)

จากตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์พยายามเปลี่ยนประเด็นการสนทนา ซึ่งผู้สัมภาษณ์ถามเกี่ยวกับเรื่องที่มีแฟนคลับเชียร์ให้คบกันกับนักแสดงหนุ่มคนหนึ่ง โดยผู้ให้สัมภาษณ์ดึงความ

สนใจของผู้ฟังออกจากเรื่องดังกล่าว และเลี่ยงไปตอบเกี่ยวกับเรื่องงานว่า ตนเองให้ความสำคัญเรื่องการทำงาน ความรับผิดชอบในตำแหน่งมากกว่าสนใจเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ

10. การกล่าวอ้างถึงบุคคลอื่น

การกล่าวอ้างถึงบุคคลอื่นที่ไม่ได้อยู่ในการสัมภาษณ์ อาจจะเป็นการอ้างถึงชื่อ คำพูด ความคิดเห็นหรือการกระทำของบุคคลนั้น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนตนเอง ตัวอย่างเช่น

คำถาม : เวลาเราเล่นมุขตลกมันจำเป็นต้องมีคู่หูมั้ย

คำตอบ : ผัดไทก็ต้องมีพี่ก้อง ปิยะ พูดอะไรเค้าก็จะ ใช่ นี่แหละ เออจริง เอาดิ (Tantrakun, Wiphatdettrakun & Dichai dididi, December17, 2017)

จากตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึงพฤติกรรมของพิธีกรคู่หูว่ามีส่วนช่วยให้การทำงานของตนเองประสบความสำเร็จและได้รับความนิยมจากผู้ชม โดยการอ้างชื่อและการกระทำของบุคคลดังกล่าวเพื่อขยายคำตอบให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

11. การถ่อมตนเอง

การถ่อมตนเป็นหลักการความสุภาพหลักการหนึ่งตามแนวคิดของ Leech ที่ใช้ในการรักษาหน้าของตนเอง เนื่องจากการถ่อมตนจะช่วยให้ผู้พูดไม่ถูกมองว่าเป็นคนโอ้อวดในสายตาของผู้ฟังและเป็นการป้องกันเพื่อไม่ให้ถูกตำหนิหรือกล่าวโทษจากผู้อื่นได้ (Inthonchak, 2007) ตัวอย่างเช่น

คำถาม : พอปฏิบัติธรรมไปแล้วเนี่ยก็เลยเกิดเป็นการทำโครงการระดมทุนในการที่จะไปทำบุญในที่ต่าง ๆ

คำตอบ : ก็ทำมาหลายปีแล้วครับ ก็มีทั้งวัด กับเด็ก ๆ โรงเรียน ให้ทุนการศึกษา โรงพยาบาล คนเจ็บป่วย คนแก่ครับ ก็ทำมาเรื่อย ๆ สะสมไปเรื่อย ๆ ครับ คือตอนแรกคนชอบคิดว่าเมื่อไหร่จะจัดมีตแอนด์กรี๊ดตั้งแต่แรก ๆ แล้ว ตั้งแต่ผมมีแฟนคลับ ผมก็ทำบุญดีกว่า คิดอย่างนี้

คำถาม : ดีนะ ไหน ๆ มาเจอกันแล้ว ก็ร่วมทำบุญด้วยกันใช่มั้ย

คำตอบ : ครับ ก็เลยทำอย่างนี้มาตลอดเลยจนแฟนคลับใหม่ก็เข้ามาก็รวมกันไป

ก็รวมมาเยอะ เรื่อย ๆ ครับ ประมาณนั้นอ่ะครับ จริง ๆ ไม่ได้อยากจะมาบอกเรื่องพวกนี้เท่าไหร่ จริง ๆ

คำถาม : ไม่แต่คุณบอกได้ เพราะเรารู้ว่าคุณเกรงใจว่าแบบมันจะเป็นการสร้างภาพแต่อะไรรู้รึเปล่า ทำดี หรือว่าทำอะไรต่าง ๆ มันควรต้องมีการบอกกัน เพราะว่าพอคนดูปุ๊บเค้าก็จะแบบเออ ทำไมเราไม่ทำแบบเค้าบ้าง มันจะทำให้เค้าเกิดแรงบันดาลใจว่าเรามีสิ่งดี ๆ ในชีวิตที่เราน่าจะไปทำบ้าง มันเป็นการที่แบบให้คนอื่นได้ทำต่อไป ถูกต้องมั้ย

คำตอบ : ครับ (พยักหน้า)

(Vatthanaputi, July 8, 2017)

จากตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึงโครงการที่ตนชวนแฟนคลับทำบุญ ทำความดี การบริจาคเงินเพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคมซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องมาตลอดที่อยู่ในวงการบันเทิง โดยกล่าวว่า "จริง ๆ ไม่ได้อยากจะมาบอกเรื่องพวกนี้เท่าไหร่ จริง ๆ" แสดงให้เห็นว่าพระเอกคนดังใช้ภาษาในลักษณะถ่อมตนเองไม่อยากเปิดเผยหรือพูดถึงเรื่องดังกล่าวในรายการเนื่องจากป้องกันตนเองจากการถูกมองว่าโอ้อวดหรือทำความดีเพื่อหวังผล หวังความนิยมจากประชาชน อย่างไรก็ตามกลวิธีนี้ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่น่าประทับใจต่อผู้ชมรายการเพราะเป็นพฤติกรรมด้านบวกที่คนในสังคมยกย่องชื่นชม

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษากลวิธีการรักษาหน้าของดาราหรือบุคคลในวงการบันเทิงในการตอบคำถามจากรายการสามแซบพบว่ามี 11กลวิธี โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. การปฏิเสธสมมติฐาน 2. การยอมรับสมมติฐาน 3. การพูดคลุมเครือ 4. การกลบเกลื่อน 5. การไม่ตอบคำถาม. 6.การหัวเราะ 7. การพูดตลก 8. การถามคำถามกลับ 9. การเลี่ยงตอบคำถาม 10. การกล่าวอ้างถึงบุคคลอื่น 11. การถ่อมตนเอง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า "ภาพลักษณ์" เป็นสิ่งที่บุคคลในวงการบันเทิงไทยให้ความสำคัญ เพราะบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของประชาชนมีการสื่อสารผ่านสื่อโทรทัศน์ที่มีผู้ชมจำนวนมากซึ่งผู้ชมนั้นมีทัศนคติที่แตกต่างกัน กลวิธีการสื่อสารจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสม เพราะผลของการสื่อสารส่วนใหญ่จะตกอยู่ที่ผู้ส่งสารไม่ว่าจะเป็นผู้สัมภาษณ์หรือผู้ให้สัมภาษณ์

จากผลการศึกษาพบว่า บุคคลในวงการบันเทิงไทยเลือกใช้การปฏิเสธสมมติฐาน

มากที่สุด เนื่องจากการตั้งคำถามของผู้สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพบในรายการสามแซบนั้นเป็นสมมติฐานซึ่งอาจจะก่อให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบต่อผู้ให้สัมภาษณ์ได้ รายการดังกล่าวสร้างความน่าสนใจด้วยการตั้งคำถามที่ประชาชนใคร่รู้เกี่ยวกับดารา บางคำถามเป็นเรื่องส่วนตัว หรือเป็นสมมติฐานที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์จะเปิดเผยทุกเรื่องให้สาธารณชนรับทราบ หรือบางสถานการณ์เป็นการป้องกันตนเองจากสมมติฐานที่ผู้สัมภาษณ์สร้างขึ้น ดาราจึงใช้กลวิธีดังกล่าว พร้อมทั้งการอธิบายเพิ่มเติมในประเด็นคำถามนั้น ๆ เพื่อให้ความกระจ่างแก่ผู้ชมตลอดจนสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์เอง ส่วนกลวิธีการรักษาหน้าที่พบรองลงมาคือ การยอมรับสมมติฐานคือการที่ผู้ให้สัมภาษณ์เลือกตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมาและเปิดเผย แสดงให้เห็นถึงความจริงใจในการสัมภาษณ์แม้ว่าคำถามนั้นอาจจะคุกคามหน้าของตน

กลวิธีหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งดาราหลาย ๆ คนเลือกใช้เพื่อรักษาหน้าในการสัมภาษณ์ คือ การหัวเราะเนื่องจากเป็นอวัจนภาษาที่สามารถสร้างบรรยากาศการสัมภาษณ์ให้ผ่อนคลาย ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ใช้กลวิธีนี้แทนการตอบคำถาม หรือมีการหัวเราะร่วมกับการตอบคำถาม นอกจากนี้ยังมีการถ่อมตนเองเป็นกลวิธีการรักษาหน้าที่พบจากการศึกษา แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมส่งผลให้บุคคลในวงการบันเทิงมีพฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าว ความอ่อนน้อมถ่อมตนที่ส่งผ่านการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาในการตอบคำถามนอกจากจะสะท้อนให้เห็นบุคลิกของผู้พูดแล้วยังทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมไทยมีส่วนหล่อหลอมให้บุคคลนั้น ๆ ไม่ยกยอตนเองหรือโอ้อวดถึงความดีของตนถึงแม้ว่าผู้สัมภาษณ์จะกล่าวชื่นชมและยกย่องก็ตาม โดยการปฏิบัติตัวลักษณะนี้จะส่งผลเชิงบวกต่อภาพลักษณ์และสร้างความนิยมจากผู้ชมได้

รูปแบบของรายการสามแซบเป็นการบันทึกเทป มีการเตรียมคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ส่วนใหญ่เป็นคำถามปลายเปิด ผู้สัมภาษณ์สามารถตอบได้อย่างอิสระไม่ได้กำหนดคำตอบตายตัว กล่าวคือเปิดโอกาสให้ผู้ถูกถามได้อธิบาย หรือพูดถึงแนวความคิดของตัวเองได้อย่างอิสระข้อสังเกตหนึ่งของผู้วิจัยคือสัมพันธภาพระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์เป็นปัจจัยที่สำคัญในการตั้งคำถามและการตอบคำถาม ผู้ดำเนินรายการ 3 คน เป็นบุคคลในวงการบันเทิงเช่นเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ จึงมีกรอบประสบการณ์ (Field of Experience) ที่ใกล้เคียงกัน ทำให้มีความเข้าใจกัน การสัมภาษณ์จึงเป็นไปในลักษณะที่ราบรื่น มีการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง และมีอารมณ์ร่วมไปกับแขกรับเชิญ แต่ก็ยังพบการคุกคามหน้าด้านลบและด้านบวก ส่วนใหญ่เป็นเรื่องส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ประชาชนให้

ความสนใจ เช่น เรื่องความรัก พฤติกรรมบางอย่างที่ไม่ได้มีโอกาสเปิดเผยให้ประชาชนรับรู้ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

การสัมภาษณ์บุคคลในวงการบันเทิงไทยนอกจากจะปรากฏในสื่อวิทยุโทรทัศน์แล้ว ยังมีการสัมภาษณ์ในการสื่อสารมวลชนอีกหลายประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารเป็นต้น การนำเสนอเรื่องราวของตนเองของดารานักแสดงผ่านคอลัมน์สัมภาษณ์นั้น ถือเป็นการสื่อสารที่น่าสนใจประเภทหนึ่ง เนื่องจากเป็นการนำเสนอตนเองของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเปิดเผยหลากหลายด้านทั้งด้านที่ดีและด้านที่ไม่ดีผ่านพื้นที่บนหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ที่มีขนาดจำกัด จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาว่าโครงสร้างและองค์ประกอบบทสัมภาษณ์นี้ว่ามีลักษณะอย่างไร กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ลักษณะภาษาของคู่สนทนาระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ รวมถึงกลวิธีการนำเสนอบุคคลในบทสัมภาษณ์ว่ามีกลวิธีการนำเสนอผู้ให้สัมภาษณ์อย่างไรให้น่าประทับใจต่อผู้อ่าน จึงทำให้คอลัมน์สัมภาษณ์บุคคลปรากฏอยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์อย่างต่อเนื่องยาวนาน

Reference

Brown, P. & Stephen, L. (1978). **Universals in Language usage : Politeness phenomena. In E.N Goody (eds)**. Questions and politeness : strategies in social interaction. (pp.55– 285). Cambridge: Cambridge University press.

Buaphetch, P. (2006). **Kon withi kan nam sanoe bukkhon nai bot samphat phumi chue siang nai nittayasan phasa Thai**. (in Thai) [Presentation tactics in celebrity interview in Thai women magazine]. Master's thesis. Chulalongkorn University, Bangkok.

Goffman.(1959). **The presentation of self in everyday life**. Garden City. N.Y. : Doubleday Anchor.

Hongladarom, K. & Choksuwanit, T. (2008). **Watchana patibat sat**. (in Thai) [Pragmatism]. Bangkok: Chulalongkorn University.

Lches, W. (Eds.). (2000). **The social psychology of personal relationships**. New York: Wiiwy.

Ngamyingyuat, W .(2014). **Kon withi kan raksa na nai kan top kham tham chak rai kan Wutdi Koet ma khui.** (in Thai) [Woody's talk program face-saving strategies in answering question]. Master's thesis. Srinakharinwirot University, Bangkok.

Ongwutthiwat, S. (2010). **Konlawithi thang phasa thi chai nai kan top kham tham khong dara nak sadaeng Thai nai kan samphat sue muan chon.** (in Thai) [Linguistic strategies of Thai celebrities when answering questions posed by the media in interview situation]. Wannawithat, 10: 54-93.

Sinarawat, D. (2011). **Laksana phasa khong nak rong nak sadaeng Thai nai sue thorathat lae thatsanakhati to phasa thi chai.** (in Thai)

[Features of Thai Entertainment Celebrities' Speech and Attitudinal Responses toward Their Speech Styles]. Journal of Language and Linguistics, 30 (1): 13-41.

Thanchit, K. (2009). **Kan nam sanoe khao kan yaek thang khong dara lae patikiriya khong phu kiao khong**. (in Thai) [The reporting of the separation of performers and the reaction of stakeholders]. Master's thesis. Chulalongkorn University, Bangkok.

Watcharasuwan, P. (2004). **Kon withi kan klao yaeng nai phasa Thai khong phu thi mi sathanaphap tang kan: Korani sueksa khong khru lae nak rian.** (in Thai) [The act of disagreeing in Thai by speakers of different social status : the case of teachers and students]. Master's thesis. Chulalongkorn University, Bangkok.

Witthayarat, S. (2002). **Kan sue khao: witthayu–thorathat**. (in Thai) [News gathering: Radio-Television]. (3rd ed.) Bangkok: Book Center, Suan Sunanda Rajabhat University